

Eindrapport 650-project | Duurzame glastuinbouwclusters.

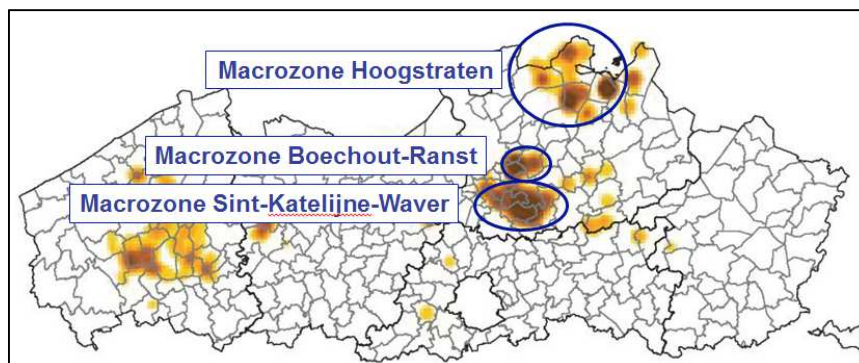
Oktober 2011 – September 2014

1. Context

De provincie Antwerpen is goed voor 40% van alle glastuinbouw in Vlaanderen en huisvest meer dan 50% van alle groenteteelt onder glas. De toekomst van glastuinbouw in Vlaanderen is echter onzeker, de huidige versnippering en het ruimtetekort zijn nefast voor ontwikkeling van toekomstgerichte glastuinbouwbedrijven. Door dit onzeker toekomstperspectief en het tekort aan ontwikkelingskansen verouderen bedrijven of breiden ze niet meer uit. Daarom wordt de glastuinbouwsector ondersteund door een Vlaams glastuinbouwbeleid waar de provincie actief aan meewerkt.

Het Vlaams glastuinbouwbeleid bevat drie sporen: het eerste spoor is het spoor van de autonome ontwikkeling in het agrarisch gebied, tweede is de afbakening van macrozone en het derde spoor is de ontwikkeling van glastuinbouwclusters. Dit project was van toepassing in de macrozone Sint-Katelijne-Waver en de macrozone Hoogstraten.

Voorstelling van de macrozones in de provincie Antwerpen. De geel, bruine kleur is een indicatie het voorkomen van glastuinbouwbedrijven in de gemeenten. Dit project had betrekking in de macrozones Sint-Katelijne-Waver (Vlaamse bevoegdheid) en Hoogstraten (Provinciale bevoegdheid).

In de regio's waar de glastuinbouwbedrijven nu geconcentreerd zijn (macrozones) hebben bestaande bedrijven weinig uitbreidings- en vernieuwingskansen. De ontwikkeling van glastuinbouwclusters, een soort van agrarische bedrijvenzone, geeft de glastuinbouwsector rechtszekerheid en de nodige ruimte om te ondernemen. Bijkomend voordeel is dat door meerdere glastuinbouwbedrijven samen te brengen in een glastuinbouwcluster elders de open ruimte in het agrarisch gebied gevrijwaard

blijft. Naast de ruimtelijke efficiëntie wordt ook aan de tuinders de kans geboden om schaalvoordelen te bekomen door onderlinge samenwerking (energie, water, huisvesting, logistiek...), wat zich kan vertalen in het kostenplaatje en een duurzame ontwikkeling van de glastuinbouwsector.

Omdat er in Vlaanderen nog geen clustergebieden ontwikkeld werden, resten er heel wat vragen van technische, juridische en financiële aard, dit was het startpunt van het project. Doel was om na afloop voor de haalbaar verklaarde onderzoekzones over te gaan tot realisatie van de clusterzones. Maar in de loop van het EFRO-project werd duidelijk dat omwille van ruimtelijke en maatschappelijke beperkingen, de projectmatige ontwikkeling van glastuinbouwclusters niet haalbaar is binnen de aangeduide locatie in de macrozones Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten.

Protestborden van het actiecomité te Sint-Katelijne-Waver tegen de glastuinbouwclusters. Bron: <http://glastuinbouwzones.be/>

Daarom verschoof de focus van het EFRO-project naar de ondersteuning van de autonome ontwikkeling van glastuinbouwbedrijven in beide macrozones. De inhoudelijke heroriëntering werd goedgekeurd door Agentschap Ondernemen zodat de resterend subsidies zo doelgericht mogelijk gebruikt werden.

Tijdens dit project werd de opgebouwde kennis rond macrozones, clusterontwikkeling, autonome ontwikkeling,... uitgewisseld met de andere beleidsmakers actief binnen het glastuinbouwbeleid in Vlaanderen.

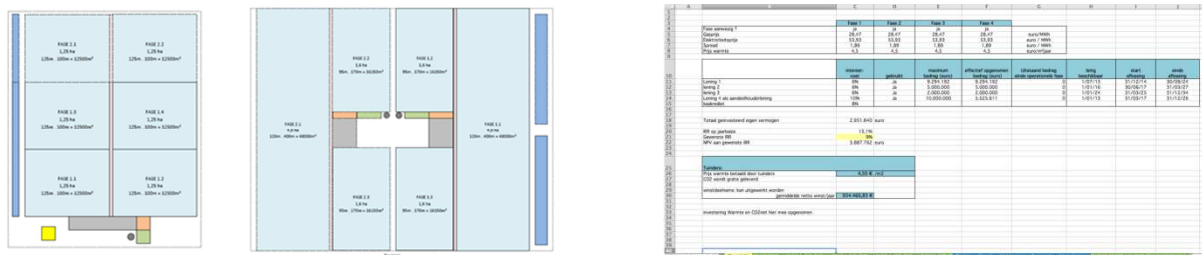
De partners binnen dit project waren: Provincie Antwerpen, POM-Antwerpen, PMV, BoerenBond, IOK en IGEMO.

2. Doelstelling en activiteiten

1. Volledig uitwerken en beslissen van het ontwikkelingsplan voor glastuinbouwclusters en toetsen van haalbaarheid

Gerealiseerd.

Bij de start van dit project lag de focus op de haalbaarheid van een projectmatige clusterontwikkeling. Hiervoor werden inrichtingsschetsen per terrein (indeling, mobiliteit, energie, water, landschap,...) opgesteld, dit met inspraak van de tuinders via een telersoverleg. De haalbaarheid van de projectontwikkeling (verwerving, financiering, juridisch) werd onderbouwd met een financieel model.

Voorstelling van de concepten met het bijhorende financiële model

In de loop van dit project werd duidelijk dat omwille van ruimtelijke en maatschappelijke beperkingen de projectmatige ontwikkeling van glastuinbouwclusters niet haalbaar is binnen de aangeduide locatie in de macrozones Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten. Daardoor werd projectontwikkeling van de clustergebieden niet meer wordt overwogen waardoor de overige voorziene voorbereidende studies niet uitgevoerd werden en werd het project verruimd naar: "Hoe kan je autonome ruimtelijke ontwikkelingen (al dan niet geclusterd) in de macrozones ondersteunen?".

Om de huidige ruimte vraag vanuit de glastuinbouwsector in de macrozone Sint-Katelijne-Waver in beeld brengen werd een enquête uitgevoerd in de ruime regio rond Sint-Katelijne-Waver. Hieruit blijkt dat helft van alle bedrijven behoefte heeft aan extra ruimte! Zo willen circa 50 bedrijven ter plekke (±100 ha) uitbreiden en circa 10 bedrijven willen nieuwe locatie (±100 ha).

Dankzij dit project is een methodiek uitgewerkt, ontwikkeld en op punt gesteld voor de ruimtelijk potenties voor glastuinbouwbedrijven zowel uitbreiding als nieuwe locaties (rasteroefening). Deze methodiek kan nu gebruikt worden als hulpmiddel voor vergunningverlenende overheid en planologisch bevoegde overheid bij de uitvoering van hun ruimtelijkbeleid.

Illustratief voorbeeld van de methodiek voor de ruimtelijk potenties voor glastuinbouwbedrijven zowel uitbreiding als nieuwe locaties (rasteroefening)

Glastuinbouwbedrijven hebben een grote impact op het beeld van ons platteland. Dit door de oppervlakte als hoogte van de glazenconstructie, de bedrijfsgebouwen en de nodige infrastructuur. Daarom is het belangrijk dat deze glastuinbouwbedrijven op een landschappelijke wijze verankerd worden in onze omgeving. Daarom werd binnen dit project algemene principes bij de integratie van glastuinbouwbedrijven in het landschap opgesteld en werd voor enkele mogelijke autonome glastuinbouwontwikkelingen de algemene principes vertaald in een uitvoeringsplan voor bedrijfs- en landschappelijke beplanting.

Illustratief voorbeeld van de integratie van een glastuinbouwbedrijf op bedrijfsniveau.

Illustratief voorbeeld van de integratie van een glastuinbouwbedrijf op landschapsniveau.

2. Economische en ecologische schaalvoordelen optimaal benutten (optimale duurzaamheid)

Gerealiseerd.

Binnen dit project werden concepten opgesteld voor een collectieve energieproductie met warmtenet, dit met inspraak van de tuinders via een telersoverleg. De concepten werden financieel onderbouwd in het financieel model, zowel voor een centrale energieproductie als voor een eigenvoorziening. Hieruit blijkt dat energie gezamenlijk produceren zinvol en beter is dan dat elke tuinder een “stand alone” WKK plaatst. Dit door een betere benutting en efficiëntere motoren.

Omdat een projectontwikkeling van de clustergebieden niet meer overwogen wordt werden de overige voorziene voorbereidende studies niet uitgevoerd en werd het project verruimd naar de ondersteuning van de autonome ruimtelijke ontwikkelingen (al dan niet geclusterd) in de macrozones. Binnen deze ondersteuning werd een energie- en emissiestudie voor glastuinbouwbedrijven binnen een verschillende ruimtelijke clustering in de Provincie Antwerpen (specifiek in de macrozones Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten) uitgevoerd door VITO en Thomas More. Hieruit blijkt dat een warmtenet rendabel is op voorwaarde dat dit te samen een CO₂-net aangelegd wordt en de bedrijven op korte afstand t.o.v. elkaar gelegen zijn. Dat samenwerking met ander niet-glastuinbouwbedrijven interessant kan zijn en dat geothermie als warmtebron voor serres in de regio Hoogstraten een interessant scenario is.

Met steun van
Agentschap
Ondernemen

3. Ondersteuning van het maatschappelijk draagvlak voor glastuinbouw

Gerealiseerd.

In de loop van dit EFRO-project werd duidelijk dat de projectmatige ontwikkeling van glastuinbouwclusters niet haalbaar is binnen de aangeduide locatie in de macrozones Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten. Hierdoor is glastuinbouwbeleid in de macrozones Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten geheroriënteerd. In de beide macrozone werden de ruimtelijke uitvoeringsplannen stopgezet en werd beleidsmatig gekozen om de autonome glastuinbouwontwikkeling te ondersteunen. Dit werd via verschillende communicatiekanalen verspreid naar overheden, tuinders en burgers.

De mogelijkheden voor een autonome glastuinbouwontwikkeling werd samen met de gemeenten onderzocht. Zo werd er op lokaal niveau gewerkt aan het draagvlak voor mogelijke uitbreidingen als realisatie van nieuwe glastuinbouwbedrijven. Het toetsingskader dat geldt in het agrarisch gebied werd tijdens verschillende werkgroepen onder loep genomen en daaruit blijkt dat de meerwaarde van dit document beperkt is.

Tijdens het slotevenement werd de glastuinbouwsector en de resultaten voorgesteld. Op dit evenement waren burgers, overheden en tuinders aanwezig.

4. Kennisopbouw en –uitwisseling in Vlaanderen ondersteunen

Gerealiseerd.

Op regelmatige basis werd een kennisoverleg met Vlaanderen en de provincies Oost- en West-Vlaanderen georganiseerd. Tijdens dit overleg werd opgedane kennis uitgewisseld en werd er gewerkt rond concrete cases. Verder heeft dit project input gegeven voor glastuinbouwbeleid in macrozone Sint-Katelijne-Waver (Vlaamse bevoegdheid).

Op een regelmatige basis vond een partnervergadering plaats met al de partners en stakeholders.

Omdat een projectontwikkeling van de clustergebieden niet meer overwogen wordt werden de overige activiteiten niet uitgevoerd.

3. Indicatoren

Omdat in de loop van het project de focus verschoof van een het voorbereiden van een clusterontwikkeling naar de ondersteuning van de autonome ontwikkeling. Al de activiteiten in het goedgekeurde heroriënteerd project werden wel allemaal uitgevoerd.

Met steun van
Agentschap
Ondernemen

4. Communicatie

Het opgestelde communicatieplan werd uitgevoerd. Omdat een projectontwikkeling van de clustergebieden niet meer overwogen werden de bepaalde activiteiten gewijzigd.

5. Conclusie

In de loop van het EFRO-project werd duidelijk dat clustering van glastuinbouwbedrijven een waardevolle piste is maar dat omwille van ruimtelijke en maatschappelijke beperkingen, de projectmatige ontwikkeling van glastuinbouwclusters niet haalbaar is binnen de aangeduide locaties in de macrozones Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten.

Hierdoor werden oplossingen gezocht om in beide regio's de glastuinbouw een plaats te geven in het agrarisch gebied. Meer en meer werd duidelijk dat de ondersteuning van de autonome ontwikkeling de meest gedragen piste is.

In de regio Sint-Katelijne-Waver is de versnippering van het agrarisch gebied het grootste knelpunt voor de glastuinbouwontwikkeling. Binnen deze regio werd de rastermethodiek ontwikkeld die in een latere fase van het project ook gebruikt wordt in de regio Hoogstraten.

De energie- en emissiestudie gaf nieuwe inzichten en kennis die verder wordt gebruikt voor nieuwe projecten. Zo zijn in beide regio's reeds glastuinbouwclusters aanwezig (autonoom ontwikkeld), de energiestudie toonde aan dat als deze bedrijven kunnen samenwerken ze hier een schaalvoordeel uit halen. Verder zijn de resultaten van de landschapsintegratiestudie onmiddellijk inzetbaar.

Tot slot was dit project een mooi leertraject naar hoe we best de glastuinbouwsector kunnen ondersteunen in zijn ontwikkeling en zijn we fier op de resultaten die in het verdere glastuinbouwbeleid worden ingezet.